

Constitutionele Identiteit en Mensenrechten

De inwerkingtreding van de *Human Rights Act* in 1998 zorgde voor een kleine revolutie in het Verenigd Koninkrijk. Wat in België al lang een verworvenheid was, werd ook aan de overkant van het kanaal werkelijkheid: Britse rechters kregen de bevoegdheid om toe te zien op de naleving van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, zij het onrechtstreeks via het mechanisme van de verdragsconforme interpretatie. De nationale rechter dient daarbij, aldus de *Human Rights Act*, rekening te houden met de relevante rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Deze wettelijke verankering miste zijn doel niet. Wie er een arrest van het *House of Lords* op na slaat, stuit op een uitgebreide analyse van de rechtspraak van het Europees Hof. Maar wie de mensenrechtenrechtspraak in het Verenigd Koninkrijk volgt, weet dat het daar meestal niet bij blijft. Al van in de vroegste arresten over de Conventie bestuderen de *Law Lords*, naast de Straatsburgse jurisprudentie, de eigen *common law* principes op het gebied van grondrechten, het werk van andere supranationale hoven en de relevante uitspraken van buitenlandse hoge rechtscolleges.

Dat de nationale rechter zich voor de interpretatie van de rechten in het Europees Verdrag (en de gelijklopende grondwettelijke bepalingen) niet uitsluitend op de rechtspraak van één supranationaal rechtscollege richt, is eigenlijk evident. Volgens de Conventie komt het in de eerste plaats aan de Verdragsstaten toe om de eerbiediging van de opgenomen rechten te verzekeren. Het Europees Hof is en blijft een subsidiair toezichtsorgaan. Om te beginnen is het niet in staat om voor de 800 miljoen potentiële verzoekers te fungeren als een soort instantie van laatste aanleg. Nog minder is het de bedoeling dat het Hof een strikt uniforme Europese grondrechtendoctrine zou ontwikkelen. De betekenis van grondrechten en de manier waarop zij zich verhouden tot conflicterende rechten en belangen is tot op zekere hoogte afhankelijk van de politieke en culturele eigenheid van de samenleving waarin zij gedijen. Het spreekt voor zich dat er op dat vlak heel wat verschillen bestaan tussen de 46 Lidstaten van de Raad van Europa, waarvan de grenzen zich ondertussen uitstrekken van Noorwegen tot Azerbeidzjan. Het Verdrag en de rechtspraak van Straatsburg vormen slechts het basiskader, de parameters waarbinnen elke natie haar eigen constitutionele identiteit kan ontwikkelen. In de rechtspraak van het Hof vindt deze idee onder meer bevestiging in de appreciatiemarge die aan de Verdragsstaten wordt gelaten bij de uitleg van Verdragsrechten. Van belang is daarbij dat nationale rechters en beleidsmakers verder kunnen gaan dan wat het Europees Hof op een bepaald tijdstip in het Verdrag leest. Bijvoorbeeld: het feit dat het Hof geen bescherming verleent aan het ontkennen van "duidelijk vastgestelde historische feiten" (*Lehideux and Isorni*), aan het vertonen van een "godslasterlijke" film (*Wingrove*), aan het dragen van een hoofddoek door een universiteitsstudente (*Leyla Sahin*), aan het euthanasieverzoek van een terminaal zieke patiënt (*Pretty*) of aan de adoptiewensen van een homoseksuele koppel (*Fretté*) heeft voor België slechts beperkte relevantie. Het was immers telkens in het licht van de nationale appreciatievrijheid dat het Hof een Verdragsschending weigerde vast te stellen. Deze arresten dicteren dus niet wat de vrijheid van meningsuiting, de godsdienstvrijheid en het recht op privacy en gezinsleven voor ons zouden kunnen betekenen, ze geven slechts een bepaalde richting aan.

Daarom is het belangrijk dat de terechte aandacht in de Belgische rechtspraak en rechtsleer voor het werk van het Europees Hof niet omslaat in 'Straatsburg fetisjisme.' Dat juristen, advocaten en rechters, vaak naar de rechtspraak van het Hof verwijzen is evident. Ons land is immers gebonden door het Verdrag. Er zijn tal van goede redenen om de Grondwet in het licht van het Verdrag te lezen. Verwijzingen zijn bijvoorbeeld pertinent als het gaat om arresten waarin België of aan andere Verdragsstaten met analoge wetgeving een veroordeling heeft opgelopen. Te vaak echter lijkt het opzoeken en toepassen van de relevante rechtspraak van het Hof het begin- én eindpunt te zijn van een debat over de draagwijdte van mensenrechten. Deze houding strookt niet met het doel en de aard van de Conventie. Het bestaan van het Europees Hof ontslaat de Verdragsstaten niet van de verantwoordelijkheid om in de eerste plaats zélf in te staan voor de interpretatie en de toepassing van het Verdrag en hun nationale grondrechtencatalogen. Het is net de verdienste van het Hof te Straatsburg dat het de Verdragsstaten toelaat om, binnen de door haar gestelde grenzen, hun eigen constitutionele identiteit te behouden en verder uit te stippelen.

Stefan Sottiaux *

* Redactielid TvMR.

Standpunten ingenomen in deze rubriek zijn van strikt persoonlijke aard.